

İzlanda'daki kalabalıkların hükümeti düşürene kadar tencereleri, tavaları birbirlerine vurmasını izlerken, 2002 yılında anti-kapitalist çevrelerde çok yaygın olan bir şarkıyı hatırladım: "Siz Enron'sunuz. Biz Arjantin'iz." (Enron: Büyük yolsuzluklar sonucu 2001 yılında iflas eden Amerika'nın devasa enerji firması.)

Taşıdığı anlam çok basitti. Siz - bir ticaret zirvesinde bir araya gelen politikacılar ve büyük şirketlerin yöneticileri - Enron'un dolandırıcı yöneticileri gibisiniz (tabii ki orada olup bitenin yarısını bile bilmiyorduk). Biz -dışarıdaki ayaktakımı- bizimkine esrarengiz şekilde benzeyen bir ekonomik krizin göbeğinde sokaklara dökülüp tencerelerle tavaları birbirine vuran Arjantinliler gibiyiz. "¡Que se vayan todos!" (Hepsi gitsin) diye bağıryorlardı ve üç haftadan az bir zamanda dört başkanını devirmeyi başarmışlardı. 2001-2002 yıllarına Arjantin'de gerçekleşen isyanı emsalsiz kılan, bir siyasi partiye, hatta soyut anlamda yolsuzluğa karşı bile olmamasıydı. Hedef, hâkim ekonomik modeldi: bu isyan, günümüzün denetimsiz kapitalizmine karşı gerçekleştirilen ilk ulusal isyandı.

Biraz zaman aldı ama İzlanda'dan Litvanya'ya, Güney Kore'den Yunanistan'a, dünyanın geri kalanı da en sonunda kendi ¡Que se vayan todos! anlarına ulaştı.

Çocukları fırlatılacak bir şey bulmak için (tabii ki yumurta, ama yoğurt da mı?) buzdolabını talan ederken boş tencerelerine vuran metanet sahibi İzlandalı kadınlar, Buenos Aires'te ünlenen yöntemleri akla getiriyor. Bir zamanlar müreffeh olan bir ülkeyi çöplüğe çeviren elitlere duyulan toplu öfke de öyle. 36 yaşındaki İzlandalı büro memuru Gudrun Jonsdottir'in sözleriyle: "Tüm olup bitenler canıma tak etti. Hükümete güvenmiyorum, bankalara güvenmiyorum, siyasal partilere güvenmiyorum ve IMF'ye güvenmiyorum. Güzel bir ülkemiz vardı, onu mahvettiler".

Akla geliveren bir başka nokta: Reykjavik'taki protestocular tepedeki yüzlerin değişmesiyle savuşturulamayacak (başbakan lezbiyen bile olsa). Sadece bankalara değil, halka da yardım edilmesini; çöküşün adli soruşturmaya tabi tutulmasını ve seçim sisteminde derin reformlar yapılmasını istiyorlar

Ekonomisi diğer Avrupa ülkelerinkine oranla çok daha fazla küçülen ve hükümetin sallantıda olduğu Litvanya'da da benzer talepler iştiliyor. Başkent haftalarca protestolarla sarsıldı. İzlanda'da olduğu gibi, Litvanyalılar da liderlerinin, kargaşanın sorumluluğunu almayı reddetmesinden dolayı öfkeye kapıldı. Bu krize neyin sebep olduğunu soran televizyon kanalına Litvanya maliye bakanı omuz silkerek cevap vermişti; "özel bir sebebi yok".

Aslında Litvanya'nın sorunları bir hayli özel: "Baltık kaplanı"nın 2006 yılında % 12 oranında büyümesini sağlayan aynı politikalar aynı zamanda keskin şekilde küçülmesine (bu yılın öngörüsü %12) yol açıyor: tüm engellerin kalkmasıyla içeri giren para, siyasi ceplere yeterli miktarda girdikten sonra, aynı hızla dışarı çıkar. Bugünkü sorunlu vakaların çoğunun dünün "mucizeleri" olması tesadüf değil: İrlanda, Estonya, İzlanda, Litvanya.

Litvanya'da, halkın öfkesi büyük ölçüde hükümetin, tasarruf tedbirlerine odaklanmıştı: Toplu işten çıkartmalar, sosyal hizmetlerin azalması ve kamu sektöründe maaşların aşağı çekilmesi. Ve bunların hepsi, IMF'nin acil yardım kredisini alabilmek içindi (hayır, değişen hiçbir şey yok). Yunanistan'da Aralık ayında yaşanan isyanlar, bir polisin 15 yaşındaki bir genci vurmasıyla tetiklenmişti. Ama çiftçilerin liderliği öğrencilerden devralmasını ve isyanların devam etmesini sağlayan, hükümetin krize verdiği tepkinin geniş kesimlerde yol açtığı kızgınlıktı: işçilerin maaşları kesilirken ve çiftçiler neredeyse hiçbir şey almazken bankaların 6 milyar dolarlık kurtarma paketinden faydalanması.

Traktörlerin yolları kapatmasının verdiği rahatsızlığa rağmen, Yunanlıların %78'i çiftçilerin taleplerini makul buluyor. Benzer şekilde Fransa'da, kısmen, Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin öğretmen sayısını önemli ölçüde düşürme planı sebebiyle patlak veren genel grev, halkın % 70'inin desteğini aldı.

Bu küresel tepkileri birleştiren en sağlam ip, belki de "olağanüstü politikaları" - Polonyalı politikacı Leszek Balcerowicz tarafından, bir kriz esnasında siyasetçilerin nasıl kanunları hiçe sayarak istenmeyen "reformlara" başvurabildiğini tanımlamak için kullanılmış olan ifade- reddetme mantığı. Yakın zamanda Güney Kore hükümetinin keşfettiği gibi, bu numara artık pek işlemiyor. İktidar partisi Aralık ayında, krizi kullanarak ABD ile gayet tartışmalı bir serbest ticaret sözleşmesini imzalamaya kalkıştı. Kanun yapıcılar, kapalı kapı politikalarını en uç noktaya taşıyarak; kapıyı masalar, sandalyeler ve koltuklarla tıkadıktan sonra kendilerini odaya kapatıp gizlice oylamak istediler.

Muhalefetteki politikacıların umurunda bile değildi. Balyozlar ve elektrikli testereyle içeri girdiler. Oylama ertelendi ve konunun daha fazla tartışılması sağlandı. Bu, yeni bir "olağanüstü politikalar" türünün zaferiydi.

Şablon çok net: serbest piyasa ideolojisinin sebep olduğu bir krize sevilmeyen gündemi daha da yoğunlaştırarak cevap veren hükümetlerin ömrü hikâyelerini anlatmaya devam etmeye yetmeyecek. İtalyan öğrencilerin sokaklarda bağırdukları gibi: "Sizin krizinizin faturasını ödemeyeceğiz".

(* Hepsi gitsin

06/02/2009

The Guardian/zaman